BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 21 december 1992

inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EEG-Verdrag

(IV/33.031 — Fiat/Hitachi)

(Slechts de teksten in de Engelse en in de Italiaanse taal zijn authentiek)

(93/48/EEG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap,

Gelet op Verordening nr. 17 van de Raad van 6 februari 1962, eerste verordening over de toepassing van de artikelen 85 en 86 van het Verdrag (1), laatstelijk gewijzigd bij de Akte van Toetreding van Spanje en Portugal, en met name op de artikelen 6 en 8,

Gezien de aanmelding en het verzoek om een negatieve verklaring, ingediend op 23 december 1988 door Fiat Geotech Tecnologie per la terra SpA en Hitachi Construction Machinery Ltd met betrekking tot een overeenkomst inzake een gemeenschappelijke onderneming („joint venture"), alsmede de op 12 juni 1992 ingediende wijziging daarop,

Gezien de bekendmaking (2) van het essentiële gedeelte van de aanmelding overeenkomstig artikel 19, lid 3, van Verordening nr. 17,

Na raadpleging van het Raadgevend Comité voor mededingingsregelingen en economische machtsposities,

Overwegende hetgeen volgt:

I. DE FEITEN

(1) Op 23 december 1988 ontving de Commissie een verzoek om een negatieve verklaring, subsidiair ontheffing krachtens artikel 85, lid 3, van het Verdrag voor een gemeenschappelijke onderneming voor de produktie, distributie en verkoop van hydraulische graafmachines en aanverwante produkten.

De partijen

(2) De aanmeldende partijen zijn Fiat Geotech Tecnologie per la terra SpA, hierna „Fiat" genoemd, en Hitachi Construction Machinery Ltd, hierna „Hitachi" genoemd. Fiat is een dochtermaatschappij van Fiat SpA te Turijn. Hitachi is een dochtermaatschappij van Hitachi Limited te Japan.

Het produkt en de markt

(3) Het voornaamste produkt waarom het gaat, betreft hydraulische graafmachines van 10,5 tot 45 ton. Dit zijn middelgrote tot grote graafmachines die vooral bij de wegenbouw, voor de uitvoering van omvangrijke openbare werken, in mijnen en in afgravingen worden gebruikt.

(4) Deze graafmachines maken deel uit van een bredere markt voor grondverplaatsingsmachines die nog zes andere typen machines omvat (laadschoppen op wielen, laadschoppen op rupsbanden, trekschoppen, bulldozers, nivelleermachines en schrapers). Deze worden over de gehele wereld verkocht. Er zijn lokale markten, maar de belangrijkste afnemers, die echter slechts 10 % van de markt vertegenwoordigen, zijn internationale aannemersfirma's die overal ter wereld kunnen kopen voor gebruik eveneens overal ter wereld.

(5) Na de wereldwijde recessie begin jaren tachtig, toen de vraag met rond 35 % terugliep, lijkt de markt voor grondverplaatsingsmachines thans licht te groeien of in ieder geval zich te hebben gestabiliseerd. De structuur van de fabrikanten heeft zich echter onder invloed van de marktveranderingen in de hele sector gewijzigd; sommige ondernemingen hebben zich uit deze sector teruggetrokken, er zijn gemeenschappelijke ondernemingen opgericht om de nieuwe marktvoorwaarden het hoofd te kunnen bieden en bepaalde fabrieken van ondernemingen die na de oprichting van gemeenschappelijke ondernemingen actief zijn gebleven in de sector, zijn gesloten, terwijl enkele producenten fabrieken in het buitenland hebben overgenomen om rechtstreeks tot strategische markten toegang te verkrijgen. Binnen de Gemeenschap hebben de acht grootste fabrikanten 72 % van de markt in handen, waarvan de marktleider ongeveer 18 %. Fiat neemt binnen de Gemeenschap de vijfde plaats in. Het produktassortiment van Hitachi bestrijkt niet alle marktsegmenten.

(6) Bij een analyse van de structuur van de markt voor grondverplaatsingsmachines blijkt deze uit afzonderlijke deelsectoren te bestaan die zich, tot op zekere hoogte, de afgelopen jaren verschillend hebben ontwikkeld. Zo is in het bijzonder het aandeel van de deelsector hydraulische graafmachines als een percentage van in de totale sector geproduceerde machines gegroeid. Hoewel het aantal verkochte eenheden een achteruitgang vertoont, is de afzet van deze graafmachines in vergelijking met andere typen grondverplaatsingsmachines redelijk goed op peil gebleven.

(1) PB nr. 13 van 21. 2. 1962, blz. 204/62.

(2) PB nr. C 206 van 7. 8. 1991, blz. 3.

(7) De communautaire markt voor graafmachines neemt de tweede plaats ter wereld in (met ongeveer 20 % van de mondiale afzet) na de Japanse markt; ongeveer 15 % van de in de Gemeenschap verkochte graafmachines wordt buiten de Gemeenschap geproduceerd.

(8) Een groot aantal fabrikanten produceert hydraulische graafmachines. Binnen de Gemeenschap hebben de acht grootste fabrikanten 75 % van de markt in handen, waarvan de marktleider ongeveer 15 %. Fiat neemt binnen de Gemeenschap de zesde plaats in en heeft een zeer ongelijke penetratie met vooral een groot marktaandeel in Italië, gevolgd door Spanje en Frankrijk, en weinig daarbuiten. Hitachi neemt de achtste plaats in en heeft alleen in het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Nederland een aanwezigheid van betekenis. Fiat en Hitachi te zamen namen de vierde plaats in met ongeveer 12 % van de markt; zij verwachten dat dit na de oprichting van de gemeenschappelijke onderneming tot rond [...] % (1) zal stijgen. Er zijn vele kleinere fabrikanten, die voornamelijk op plaatselijk niveau bedrijvig zijn en die ongeveer 15 % van de markt in handen hebben. Momenteel produceren Europese fabrikanten kleine hoeveelheden met onderdelen die bij andere leveranciers worden ingekocht. Zelfs leidende Europese fabrikanten betrekken hun onderdelen grotendeels van externe leveranciers. De reden hiervoor vormt de lage produktie, evenals kenmerken van het produkt en het fabricageproces. Dit heeft tot gevolg dat de concurrentie tussen Europese fabrikanten niet zozeer op produktvernieuwing en de prijzen berust, als wel op produktdiversificatie door de fabrikanten, die in hun voornaamste landen of regio's van bedrijvigheid aan specifieke vereisten op de markt voldoen.

(9) De gemeenschappelijke onderneming fabriceert tevens hydraulische cilinders, die als onderdelen voor hydraulische graafmachines worden gebruikt, maar ook voor andere grondverplaatsingsmachines, ter incorporering in de voornaamste produkten van de gemeenschappelijke onderneming dan wel voor verkoop. Bovendien hebben de regelingen betrekking op de aankoop van onderdelen voor incorporering in en de verkoop van reserveonderdelen voor het hoofdprodukt en wellicht op de produktie en/of distributie van andere grondverplaatsings- of bouwmachines. Veel van de delen of onderdelen van graafmachines, bij voorbeeld de motoren, worden ook in een breed gamma van andere produkten gebruikt.

De regelingen

(10) De aangemelde overeenkomsten zijn gericht op de vorming van een gemeenschappelijke onderneming onder de naam Fiat-Hitachi Excavators SpA, hierna „Fiat-Hitachi" genoemd, gevestigd in Italië. Zij startte haar handelsactiviteiten met de overname van het bestaande Fiat-assortiment graafmachines en cilinders, maar ontwikkelde een nieuw Fiat-Hitachi-assortiment met gebruikmaking van de technologie van Hitachi. Tevens integreerde de gemeenschappelijke onderneming in de marketingstructuren en -netwerken van Fiat en Hitachi in de als exclusieve „joint venture"-landen aangeduide landen.

(11) De gemeenschappelijke onderneming beschikt over een exclusieve markt die West-Europa (daaronder begrepen de gehele Gemeenschap), de landen aan de Middellandse Zee en Afrika omvat. Zij beschikt over een niet-exclusieve toegang tot de Verenigde Staten (waar Hitachi een gemeenschappelijke onderneming heeft met Deere) en de voormalige Comecon-landen. Zij heeft geen toegang tot de rest van de wereld, die het alleenverkoopgebied is van Hitachi (afgezien van het recht van Fiat om haar graafmachines, die niet door Hitachi zijn ontworpen, met inschakeling van „Fiatallis Latino-Americana" te verkopen).

(12) Fiat en Hitachi geven hun relevante technologie aan de gemeenschappelijke onderneming in licentie. Door de Fiat-licentie worden Fiat-Hitachi en Fiat gezamenlijk eigenaar van de technologie. De licentie van Hitachi is exclusief voor de exclusieve markt van de gemeenschappelijke onderneming en niet-exclusief elders. Deze licenties gelden voor onbepaalde tijd en kunnen niet worden herroepen.

(13) Na besprekingen met de diensten van de Commissie zijn partijen overeengekomen, wat de Gemeenschap betreft, passieve verkopen in elkanders exclusieve gebieden toe te staan. Deze bepaling is opgenomen in de overeenkomsten en betekent dat, wat de Gemeenschap betreft, Hitachi geen bestellingen van aannemers of andere ondernemingen in de Gemeenschap zal nastreven, maar van deze komende bestellingen wél zal aanvaarden.

(14) De regelingen houden voor de gemeenschappelijke onderneming in dat alle motoren van Iveco worden gekocht (die deel uitmaakt van het Fiat-concern) en dat alle hydraulica, welke zij zelf niet vervaardigt, bij Hitachi wordt gekocht.

(15) De twee moedermaatschappijen verbinden zich ertoe, indien zij mochten besluiten tot fabricage en/of verkoop, op de markt van de gemeenschappelijke onderneming, van enig type grondverplaatsingsmachine dat op dat moment niet wordt gefabriceerd of in de handel wordt gebracht, de ander als eerste in de gelegenheid te stellen een dergelijk initiatief voor de fabricage van dergelijke produkten via Fiat-Hitachi of door middel van een andere vorm van samenwerking gezamenlijk te verwezenlijken.

(1) In de voor bekendmaking bestemde versie van deze beschikking zijn enige gegevens weggelaten, conform de bepalingen van artikel 21 van Verordening nr. 17 betreffende het niet-prijsgeven van zakengeheimen.

(16) De regelingen omvatten een minderheidsdeelneming van de Sumitomo Corporation in de gemeenschappelijke onderneming. Er staan ook bedingen in krachtens welke de gemeenschappelijke onderneming machines, materiaal en onderdelen zal kopen met inschakeling van Sumitomo, veeleer indien de gemeenschappelijke onderneming dit verlangt dan exclusief.

(17) De looptijd van de gemeenschappelijke onderneming is tot 2001 en kan worden verlengd. De verschillende exclusiviteiten blijven tot het einde van dat jaar van kracht.

Opmerkingen van partijen

(18) De partijen vragen een negatieve verklaring stellende dat Fiat en Hitachi niet langer concurrenten zijn, omdat Fiat zich uit de markt terugtrekt.

(19) Subsidiair verzoeken partijen een ontheffing krachtens artikel 85, lid 3, van het Verdrag. Zij betogen dat

— de overeenkomsten tot technologisch hoogontwikkelde produkten zullen leiden;

— de verdeling en de klantenservice zullen worden verbeterd;

— het marktaandeel van de gemeenschappelijke onderneming voor 1988 op slechts [...] % in de Gemeenschap als geheel wordt geschat;

— de overeenkomsten derhalve tot voordelen voor de afnemer op het gebied van de prijs, kwaliteit en betrouwbaarheid zullen leiden;

— alle potentieel concurrentiebeperkende bepalingen in de overeenkomsten onmisbaar zijn voor het bereiken van de gestelde doeleinden; de gemeenschappelijke onderneming zal met name vrij zijn om na het verlopen van de betrokken licenties alle technologie te gebruiken.

II. JURIDISCHE BEOORDELING

Artikel 85, lid 1

(20) De oprichting van de gemeenschappelijke onderneming Fiat-Hitachi is geen concentratie in de zin van artikel 3, lid 2, tweede alinea, van Verordening (EEG) nr. 4064/89 van de Raad van 21 december 1989 betreffende de controle op concentraties tussen ondernemingen [1]. Fiat en Hitachi waren daadwerkelijke concurrenten in Europa en de rest van de wereld voordat zij overeenkwamen hun gemeenschappelijke onderneming op te richten. Daarna bleven zij ten minste potentiële concurrenten. Hitachi is actief op dezelfde produktmarkten als Fiat-Hitachi in Japan en in het Verre Oosten, en, onrechtstreeks, via haar gemeenschappelijke onderneming met Deere, ook in de Verenigde Staten. Fiat gaat door met het ontwikkelen, produceren en verkopen van haar produktassortiment op basis van haar eigen technologie via Fiatallis Latino-Americana en blijft actief in de andere deelsectoren van de markt voor grondverplaatsingsmachines. Beide moedermaatschappijen blijven de beschikking houden over hun technologieën voor de produktie van hydraulische graafmachines en onderdelen; de licentie is slechts aan de gemeenschappelijke onderneming verleend en de betreffende overeenkomsten vervallen in geval van liquidatie van de gemeenschappelijke onderneming. Voorts hebben zij, als exclusieve leveranciers van motoren en hydraulica, een actief belang in de produktie- en marketingactiviteiten van Fiat-Hitachi. Gezien deze omstandigheden moet de gemeenschappelijke onderneming als coöperatief van aard worden beschouwd. De oprichting ervan leidt tot de coördinatie van het concurrentiegedrag tussen de moedermaatschappijen enerzijds, en tussen de moedermaatschappijen en de gemeenschappelijke onderneming anderzijds, zelfs indien partijen geen beperkende bepalingen in hun contractuele regelingen hadden opgenomen.

(21) De partijen hebben hun Europese activiteiten op het vlak van de produktie en distributie van hydraulische graafmachines samengevoegd. Door overeen te komen niet met hun gemeenschappelijke onderneming te concurreren, hebben zij voorts alle concurrentie met elkaar en met de gemeenschappelijke onderneming in het contractsgebied van deze laatste uitgeschakeld.

(22) De overeenkomst geeft Fiat-Hitachi een exclusief grondgebied dat de gehele Gemeenschap omvat, maar haar uitsluit van Hitachi's binnenlandse markt, Japan, en van het Verre Oosten. Dit betekent een verbod op actieve invoer in de Gemeenschap door Hitachi.

(23) De oprichting van de gemeenschappelijke onderneming zal Fiat en Hitachi naar verwachting een vaste markt verschaffen voor onderdelen van 16 % van binnen de Gemeenschap verkochte graafmachines.

(24) Deze bedingen in de overeenkomsten hebben ten doel of tot gevolg de mededinging in de zin van artikel 85, lid 1, van het Verdrag merkbaar te beperken.

Artikel 85, lid 3

(25) De gemeenschappelijke onderneming zal betere graafmachines ontwikkelen dan tot dusver door Fiat en Hitachi afzonderlijk werden gefabriceerd, daar elke partij zijn technisch verbeterde componenten zal inbrengen. Bovendien zal de fusie van de afzonderlijke en grotendeels complementaire afzetsystemen van Fiat en Hitachi de distributie van het ontstane produkt verbeteren.

[1] PB nr. L 395 van 30. 12. 1989, blz. 1; gerectificeerde versie in PB nr. L 257 van 21. 9. 1990, blz. 13.

(26) Naar verwachting zal de gemeenschappelijke onderneming 16 % van de markt van de Gemeenschap voor graafmachines in handen hebben. Dit geeft haar geen machtspositie op deze markt. Bovendien zal zij naar verwachting doeltreffender werken dan Fiat of Hitachi afzonderlijk en de oprichting van de gemeenschappelijke onderneming zal een evenwichtiger marktstructuur creëren en de gemeenschappelijke onderneming zal voortaan overal in de Gemeenschap opereren. Bijgevolg zullen ook de kopers van tractoren van de verbeteringen in het produkt en in de afzet daarvan profiteren.

(27) Hoewel de in punt 14 beschreven exclusieve inkoopbedingen verkoopmogelijkheden voor derde fabrikanten van motoren en hydraulica zullen afsnijden, is deze beperking het gevolg van de oprichting van de gemeenschappelijke onderneming en lijkt dit redelijkerwijs voor de goede werking ervan noodzakelijk. Daar komt nog bij dat deze beperking niet tot gevolg zal hebben dat de mededinging ten aanzien van een groot deel van de betreffende produktmarkt wordt uitgeschakeld. Zelfs indien derde fabrikanten zulke condities zouden bieden dat de gemeenschappelijke onderneming bij het ontbreken van deze bedingen in de verleiding zou kunnen komen om bij hen en niet bij haar moedermaatschappijen te kopen, hebben zij nog steeds toegang tot een grote markt die niet alleen andere fabrikanten van hydraulische graafmachines omvat maar ook fabrikanten van het ruime assortiment produkten waarin dergelijke motoren en hydraulica worden ingebouwd.

(28) Met de in punt 13 genoemde bepaling lijken de hierboven beschreven bepalingen inzake de distributie tevens niet verder te gaan dan nodig is om de werking van de gemeenschappelijke onderneming mogelijk te maken.

(29) De aangemelde overeenkomsten voldoen derhalve aan de vereisten voor een vrijstelling krachtens artikel 85, lid 3.

(30) De overeenkomsten blijven in hun huidige vorm van kracht tot eind 2001. Zij zijn op 23 december 1988 bij de Commissie aangemeld. Het lijkt derhalve aangewezen in de zin van artikel 6, lid 1, en artikel 8, lid 1, van Verordening nr. 17, met ingang van die datum voor een periode van dertien jaar een zodanige vrijstelling toe te kennen,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

De bepalingen van artikel 85, lid 1, van het EEG-Verdrag worden hierbij, overeenkomstig artikel 85, lid 3, voor de periode van 23 december 1988 tot en met 31 december 2001 buiten toepassing verklaard voor de overeenkomst waarbij de gemeenschappelijke onderneming Fiat-Hitachi Excavators SpA wordt opgericht en voor de daarmee samenhangende overeenkomsten welke op 23 december 1988 bij de Commissie zijn aangemeld.

Artikel 2

Deze beschikking is gericht tot de volgende ondernemingen:

Fiat Geotech SpA,
Via della Nazioni 55,
I-41100 Modena;

Hitachi Construction Machinery Ltd,
62 Ohtemachi 2 Chome,
Chiyoda-Ku,
Tokyo, Japan.

Gedaan te Brussel, 21 december 1992.

Voor de Commissie
Leon BRITTAN
Vice-Voorzitter